

УДК 548.736.4:538.214:537.312.3

**ЕЛЕКТРОТРАНСПОРТНІ ВЛАСТИВОСТІ СПОЛУК $R_3Cu_4Sn_4$
($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$)**

Л. Ромака¹, В. Ромака², Б. Кужель¹, Ю. Стадник¹

¹Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Кирила і Мефодія, 6, 79005 Львів, Україна

²Національний університет “Львівська політехніка”,
вул. С. Бандери, 12, 79013 Львів, Україна
e-mail: romakal@franko.lviv.ua

Досліджено електротранспортні властивості сполук $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) зі структурою типу $Gd_3Cu_4Ge_4$ (просторова група *Immm*) в інтервалі температур 2–300 К. Досліджені сполуки мають металічний тип провідності та невеликі значення термо-е.р.с. Для досліджених сполук $R_3Cu_4Sn_4$ проаналізовано зв'язок магнітних та електричних властивостей.

Ключові слова: інтерметаліди, питомий електроопір, термо-е.р.с.

Одними з найбільш відомих рядів сполук, що утворюються в потрійних системах $R-M-X$ (R – рідкісноземельний метал, M – d -елемент, X – Si, Ge, Sn) і які інтенсивно досліджують, є інтерметаліди $R_3M_4X_4$, які кристалізуються в структурному типі $Gd_3Cu_4Ge_4$ (просторова група *Immm*) [1–4]. Численні дослідження магнітної поведінки сполук $R_3Me_4X_4$ свідчать, що для цих інтерметалідів з магнітними рідкісноземельними елементами антиферомагнітне впорядкування за низьких температур переважає, а магнітні моменти локалізовані на атомах рідкісноземельних елементів [5–9]. Вивчення магнітної структури для окремих сполук $R_3M_4X_4$ з використанням методу нейтронографії дало змогу виявити різне магнітне впорядкування двох підгруп атомів рідкісноземельних елементів, які в структурі займають дві нееквівалентні кристалографічні позиції $4e$ і $2d$ [8, 9].

Відомо, що на електротранспортних характеристиках інтерметалічних сполук за участю рідкісноземельних металів підгрупи Ітрію виявляються, зокрема, особливості магнітного стану сполуки. Відбувається це через зміни механізмів розсіювання електронів залежно від наявності чи відсутності магнітного компонента в сполуці, значення та природи просторової орієнтації магнітних моментів тощо. Тому вивчення електричних властивостей інтерметалідів слугує додатковим підтвердженням наявності в сполуках магнітного впорядкування або його відсутності.

Нижче наведено результати дослідження електричних властивостей станідів $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) в інтервалі температур 2–300 К. Зразки стехіометричного складу $R_3Cu_4Sn_4$, де $R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$, готували сплавленням шихти вихідних компонентів (вміст основного компонента не нижче 99,9 мас. %) в атмосфері очищеного аргону. Сплави запаювали у вакуумовані кварцові ампули та відпалювали при 773 К протягом 720 год з подальшим гартуванням у холодній воді без попереднього розбивання ампул. Рентгенофазовий аналіз проводили

за дифрактограмами зразків, знятих на дифрактометрі ДРОН-2,0 М (FeK α -випромінювання). Для розрахунку періодів ґратки застосовували комплекс програм CSD [10]. Для вимірювання електричних властивостей використовували зразки правильної геометричної форми, виготовлені із застосуванням електроіскрової різки. Температурні залежності питомого електроопору (двзондовий метод) та диференціальної термо-е.р.с. (стосовно міді) вимірювали в інтервалі температур 2–300 К.

Згідно з рентгенофазовим аналізом, синтезовані зразки $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) належать до структурного типу $Gd_3Cu_4Ge_4$ (просторова група $Immm$). Кристалографічні характеристики сполук наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Сполука	Періоди ґратки, нм		
	<i>a</i>	<i>b</i>	<i>c</i>
Ce ₃ Cu ₄ Sn ₄	0,4595(1)	0,7023(1)	1,5092(3)
Nd ₃ Cu ₄ Sn ₄	0,4541(2)	0,6985(1)	1,4952(3)
Sm ₃ Cu ₄ Sn ₄	0,4505(4)	0,6956(2)	1,4827(4)
Gd ₃ Cu ₄ Sn ₄	0,4468(4)	0,6935(7)	1,4729(1)
Dy ₃ Cu ₄ Sn ₄	0,4433(4)	0,6917(6)	1,4623(1)

Хід температурних залежностей $\rho(T)$ та невеликі значення питомого електроопору доводять, що для всіх досліджених станідів $R_3Cu_4Sn_4$ характерний металічний тип провідності в заданому температурному інтервалі. Залежність питомого електроопору від температури для станідів $Gd_3Cu_4Sn_4$ і $Dy_3Cu_4Sn_4$ показано на рис. 1. Обидві сполуки мають невеликі значення питомого електроопору близько 40 мкОм·см за кімнатної температури, які зменшуються при 2 К до 3,5 мкОм·см для $Gd_3Cu_4Sn_4$ і 0,6 мкОм·см для $Dy_3Cu_4Sn_4$, відповідно. В інтервалі низьких температур на залежностях $\rho(T)$ обох сполук простежуються чіткі максимуми за температур (T_T) (табл. 2), які добре узгоджуються з температурами антиферомагнітного впорядкування (T_N), отриманими під час вимірювання магнітних властивостей (табл. 2) [6, 7].

Таблиця 2

Температури впорядкування для сполук $R_3Cu_4Sn_4$ за даними вимірювання магнітних і електричних властивостей

Сполука	T_N , К	
	M^*	R^{**}
Ce ₃ Cu ₄ Sn ₄	10,4	9,9(1)
Nd ₃ Cu ₄ Sn ₄	1,8	2,9(1)
Sm ₃ Cu ₄ Sn ₄	5; 7,5; 8,5	4,7(1); 6,8(1); 9,4(1)
Gd ₃ Cu ₄ Sn ₄	13,0	13,5(1)
Dy ₃ Cu ₄ Sn ₄	12,9	13,2(1)

M^* Дані вимірювань магнітних властивостей згідно з [5–7, 11].

R^{**} Дані вимірювання електричних властивостей.

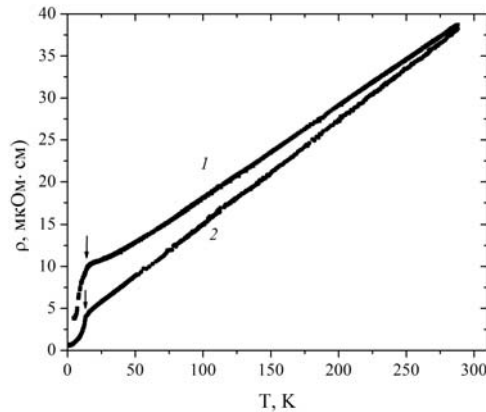

Рис. 1. Температурні залежності питомого електроопору сполук:
1 – $Gd_3Cu_4Sn_4$; 2 – $Dy_3Cu_4Sn_4$

Залежність питомого електроопору від температури для станідів $Nd_3Cu_4Sn_4$ і $Sm_3Cu_4Sn_4$ відображено на рис. 2. Максимум за низьких температур ($T_{tr} = 2,9$ К) на залежності $\rho(T)$ для сполуки $Nd_3Cu_4Sn_4$ відповідає антиферромагнітному переходу на температурній залежності магнітної сприйнятливості ($T_N = 1,8$ К) [6]. Залежність питомого електроопору від температури для сполуки $Sm_3Cu_4Sn_4$ в інтервалі низьких температур має три максимуми при температурах 4,7, 6,8 і 9,4 К (див. табл. 2), що повністю узгоджується з точками магнітного впорядкування антиферромагнітного типу для станіду Sm на підставі вимірювання магнітних властивостей і питомої теплоємності [11]. Згідно з отриманими результатами, для сполук $R_3Cu_4Sn_4$, де $R = Nd, Sm, Gd, Dy$, вище температур упорядкування характерні лінійні залежності питомого електроопору від температури, що свідчить про електрон-фононний механізм розсіювання носіїв заряду в цьому інтервалі температур (див. рис. 1, 2).

Хід температурної залежності $\rho(T)$ для сполуки $Ce_3Cu_4Sn_4$ (рис. 3) характерний і для важкоферміонних систем. Проте дослідження магнітної поведінки станіду $Ce_3Cu_4Sn_4$, а також дані нейтронографічних досліджень [7, 8] засвідчили, що іони церію в цій сполуці перебувають у стані Ce^{3+} , а за низьких температур відбувається антиферромагнітне впорядкування. Цей результат підтверджений у ході детальнішого аналізу залежності $\rho(T)$ в інтервалі температур 4,2–40,0 К (вставка на рис. 3), де простежується перехід за температури 9,9 К, що узгоджується з даними вимірювання магнітних властивостей станіду $Ce_3Cu_4Sn_4$ [7].

Дослідження температурних залежностей термоелектрорушійної сили сполук $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) засвідчили, що досліджувані сполуки з Nd, Sm, Gd і Dy мають невеликі значення коефіцієнта термо-е.р.с. в інтервалі температур 4,2–300 К (табл. 3). Для сполуки $Ce_3Cu_4Sn_4$ за низьких температур характерні невеликі від'ємні значення коефіцієнта термо-е.р.с., а в разі підвищення температури спостерігаємо зростання термоелектрорушійної сили за абсолютною величиною до (-3,2 мкВ/К).

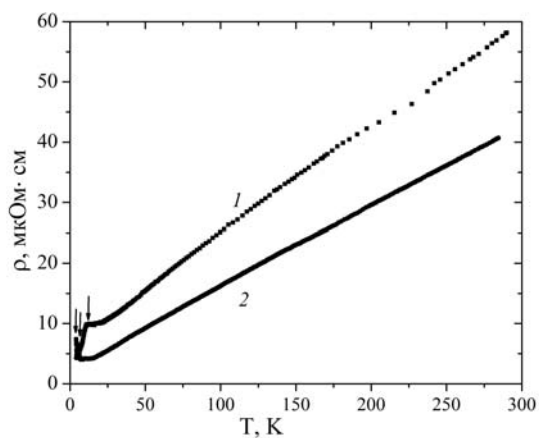

Рис. 2. Температурні залежності питомого електроопору сполук:
1 – $\text{Sm}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$; 2 – $\text{Nd}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$

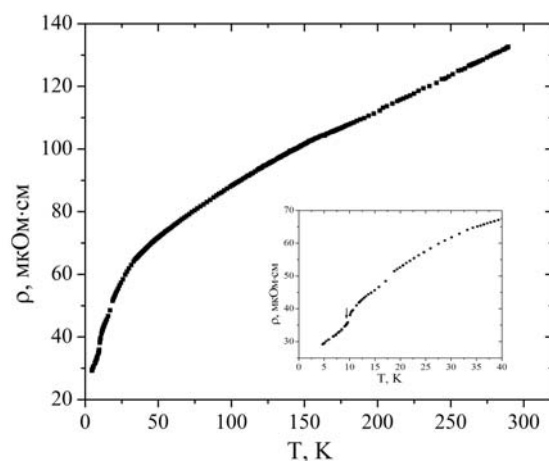

Рис. 3. Температурна залежність питомого електроопору сполуки $\text{Ce}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$

Таблиця 3

Значення коефіцієнта термо-е.р.с. для сполук $\text{R}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$
(точність вимірювання 0,1 мкВ/К)

Сполука	S , мкВ/К (5 К)	S , мкВ/К (125 К)	S , мкВ/К (285 К)
$\text{Ce}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$	-0,6	-0,9	-3,2
$\text{Nd}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$	0,1	0,2	0,2
$\text{Sm}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$	0,6	0,1	0,4
$\text{Gd}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$	0,2	0,2	0,1
$\text{Dy}_3\text{Cu}_4\text{Sn}_4$	0,1	-0,1	-0,1

Отже, на підставі результатів вивчення поведінки електричних властивостей сполук $R_3Cu_4Sn_4$ можна стверджувати, що дослідженим станідам з магнітними рідкісноземельними металами притаманна наявність максимумів на електротранспортних властивостях, які відповідають температурам магнітного впорядкування інтерметалідів $R_3Cu_4Sn_4$. Дослідження структурних характеристик станідів $R_3Cu_4Sn_4$ у комплексі з експериментальними дослідженнями температурних залежностей питомого електроопору та коефіцієнта термо-е.р.с. дає змогу характеризувати магнітний стан компонентів і речовини загалом і виявляти взаємозв'язок між цими характеристиками інтерметалічних сполук.

1. Hanel G., Nowothy H. Silicide und germanide mit $Gd_6Cu_8Ge_8$ -struktur // Monatsh. Chem. 1970. Vol. 101. P. 463–468.
2. Rieger W. Die Kristallstruktur von $Gd_6Cu_8Ge_8$ und isotypen phasen // Monatsh. Chem. 1970. Vol. 101. P. 449–462.
3. Сколоздра П.В., Комаровская Л.П., Аксельруд Л.Г. Кристаллическая структура и магнитные свойства соединений $R_6Cu_8Sn_8$ ($R = Gd, Tb, Dy, Ho, Er, Tm$) // Укр. физ. журн. 1984. Т. 29(9). С. 1395–1398.
4. Romaka V.V., Davydov V., Gladyshevskii R., Melnychenko N. Crystal structure of the ternary $R_3Ag_4Sn_4$ stannides ($R = Y, Gd, Tb, Dy, Ho$) with $Gd_3Cu_4Ge_4$ -type structure // J. Alloys Compd. 2007. Vol. 443 P. 68–70.
5. Pens B., Kaczorowski D., Szytula A. et al. Magnetic properties and electronic structure of $R_3T_4X_4$ compounds ($R = Pr, Nd; T = Cu, Ag; X = Ge, Sn$) // Intermetallics. 2007. Vol. 15. P. 1489–1496.
6. Szytula A., Wawrzynska E., Zarzycki A. Magnetic properties of $R_3Cu_4X_4$ ($R = Tb-Er; X = Si, Ge, Sn$) compounds // J. Alloys Compd. 2007. Vol. 442. P. 200–202.
7. Singh S., Dhar S.K., Manfrinetti P., Palenzona A. Magnetic properties of $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Gd$ and Y) // J. Alloys Compd. 2000. Vol. 298. P. 68–72.
8. Zaharko O., Keller E., Ritter C. Magnetic ordering in $Ce_3Cu_4Sn_4$ and $Ce_3Cu_4Ge_4$ // J. Magn. Magn. Mater. 2002. Vol. 253. P. 130–139.
9. Wawrzynska E., Hernandez-Velasco J., Penc B. et al. Magnetic structures of $R_3Pd_4Ge_4$ ($R = Tb$ and Er) // J. Magn. Magn. Mater. 2005. Vol. 288. P. 111–120.
10. Akselrud L.G., Zavalii P.Yu., Grin Yu.N. et al. Use of the CSD program package for structure determination from powder data // Mater. Sci. Forum. 1993. Vol. 133–136. P. 335–340.
11. Singh S., Dhar S.K., Manfrinetti P., Palenzona A. Magnetic properties of $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = La, Pr, Nd$ and Sm) // J. Magn. Magn. Mater. 2002. Vol. 250. P. 190–196.

**ELECTRIC TRANSPORT PROPERTIES of $R_3Cu_4Sn_4$
($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) COMPOUNDS**

L. Romaka¹, V. Romaka², B. Kuzhel¹, Yu. Stadnyk¹

¹ *Ivan Franko National University of Lviv,
Kyryla & Mefodiya Str., 6, 79005 Lviv, Ukraine*

² *National University "Lvivska Politechnika",
S. Bandera Str., 12, 79013 Lviv, Ukraine
e-mail: romakal@franko.lviv.ua*

The electric transport properties of the $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) compounds with $Gd_3Cu_4Ge_4$ -type (space group *Immm*) were studied in the temperature range 2–300 K. Investigated compounds are characterized by metallic-like conductivity and small values of the thermopower. Relation between magnetic and electric properties was analyzed for investigated $R_3Cu_4Sn_4$ compounds.

Key words: intermetallics, electrical resistivity, thermopower.

**ЭЛЕКТРОТРАНСПОРТНЫЕ СВОЙСТВА СОЕДИНЕНИЙ
 $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$)**

Л. Ромака¹, В. Ромака², Б. Кужель¹, Ю. Стадник¹

¹ *Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Кирилла и Мефодия, 6, 79005 Львов, Украина,*

² *Национальный университет "Львовская политехника",
ул. С. Бандеры, 12, 79013 Львов, Украина
e-mail: romakal@franko.lviv.ua*

Исследовано электротранспортные свойства соединений $R_3Cu_4Sn_4$ ($R = Ce, Nd, Sm, Gd, Dy$) со структурой типа $Gd_3Cu_4Ge_4$ (пространственная группа *Immm*) в интервале температур 2–300 К. Исследованные соединения имеют металлический тип проводимости и небольшие значения термо-э.д.с. Для исследованных соединений $R_3Cu_4Sn_4$ проанализировано связь между магнитными и электрическими свойствами.

Ключевые слова: интерметаллиды, удельное электросопротивление, термо-э.д.с.

Стаття надійшла до редколегії 26.10.2012

Прийнята до друку 26.12.2012